

گفتمان بی‌مرز (چت، آسیب‌ها و کاربردها).....

مصطفی امیری

چکیده

مقاله حاضر با موضوع «چت» به بررسی یکی از کاربردها و قابلیت‌های اینترنت پرداخته، اشاره‌ای کوتاه به استفاده پر دامنه آن در بین جوانان ایرانی می‌نماید. مقاله، در مقدمه خود به کاربردهای اینترنت و چت می‌پردازد و از چت به عنوان یک فرصت - نه تهدید - نام می‌برد. در ادامه رویکرد جوانان را به آن یادآور شده، نکته‌ای هشداري به خانواده‌ها را مطرح می‌کند و در نهایت به ذکر چند نتیجه از مبحث حاضر پرداخته است.

کلیدواژه‌ها: اینترنت، چت، کاربر.

مقدمه

بیش از یک دهه از ورود جدی اینترنت (Internet) در ایران می‌گذرد. اینترنت نیز مانند بسیاری از پدیده‌های جدید دیگر از لحاظ فنی، سیاسی، امنیتی، فرهنگی و... مورد ارزیابی قرار گرفته و همواره مخالفان و موافقان مربوط به خود را داشته است، اما، نحوه برخورد امروز جامعه ما با اینترنت بسیار متفاوت از ذهنیتی است که چند سال قبل از آن از اینترنت داشتیم. حدود ۱۵ سال قبل دو مفهوم رایانه (Computer) و اینترنت برای ما بیگانه بودند و

دامنه اطلاعات مردم از آنها از شنیده‌ها و نقل شده‌ها فراتر نمی‌رفت. اما امروزه بسیاری از ایرانی‌ها این واژگان را می‌شناسند و در عمل با بسیاری از کاربردهای آن آشنا هستند. این امر حاکی از رشد و حرکت سریع میل به استفاده از آنها در کشور است. چندی پیش خبرگزاری فارس خبری منتشر ساخت که ایران اینترنتی‌ترین کشور خاور میانه است. این خبر را می‌توان به فال نیک گرفت و مسرور شد از اینکه روز به روز شاهد رشد روزافزون استفاده از اینترنت و کاربردهای آن در ایران هستیم. گرچه نباید تبعات منفی و مخرب آن را نیز از نظر دور بداریم. همه می‌دانیم بزرگ‌ترین قشر کاربران (Users) اینترنت در ایران جوانان هستند و با توجه به اینکه ایران یکی از جوان‌ترین کشورهای دنیاست شاید اهمیت موضوع مضاعف گردد. اینترنت به جهت سهولت دسترسی و استفاده بدون حد و مرز زمانی و مکانی و نیز طیف وسیع کاربران آن، می‌تواند به مراتب خطرناک‌تر از وسایل ارتباط جمعی (Mass Media) دیگر باشد. هر فردی به سادگی می‌تواند با داشتن گوشی همراه (mobile) یا یک دستگاه رایانه، از داخل منزل، اتاق کار یا هر محلی دیگر به این شبکه جهانی اتصال یافته، بدون هیچ زحمتی و به ساده‌ترین روش با فرسنگ‌ها دورتر از محل خویش رابطه برقرار سازد. این ارتباط به خودی خود می‌تواند منفی و مخرب و یا بسیار مثبت و سازنده باشد؛ بسته به این که با چه نگاهی و با چه هدفی آن را دنبال کنیم.

کاربردهای اینترنت

امروزه کاربردهای اینترنت به کاربردهای عمومی و تخصصی رایانه گره خورده است، چرا که اکثر نرم‌افزارهای رایانه‌ای در پایگاه‌های وب (web site) نیز قابل اجرا هستند. پس موارد استفاده و کاربردهایی که برای رایانه می‌شناسیم برای اینترنت نیز صدق پیدا می‌کند، گرچه می‌توان دامنه کاربرد اینترنت را گسترده‌تر نیز دانست.

کاربردهای اینترنت فراوان است و در فهرستی که در زیر آورده‌ایم خلاصه نمی‌شود. ولی به عنوان نمونه تعدادی از موارد استفاده اینترنت را به منظور یادآوری متذکر می‌شویم:

۱. امور تجارت و بازرگانی
۲. امور تبلیغی فرهنگی
۳. ارتباطات
۴. امور سیاسی امنیتی
۵. کنترل از راه دور مراکز حساس، منازل و ...
۶. عملیات بانکی
۷. آموزش‌های مجازی و ...

اما آنچه مد نظر ما در این مقاله می باشد، یکی از مصداق های کاربرد اینترنت است که معمولاً بیشتر جوانان با آن سر و کار دارند، یعنی چت (chat).

چت (chat)

چت در لغت یعنی گپ زدن، گفت و گو کردن، گرم گرفتن با کسی.^۱ در اصطلاح رایج قرن بیست و یکم، ارتباط و گفت و گو از طریق اینترنت را چت می گویند. حال، این ارتباط یا نوشتاری است، یا صوتی، یا تصویری و یا همه حالات مذکور به صورت همزمان.

سیستم چت به علت سهولت استفاده و نیز قابلیتی که در برقراری ارتباط میان افراد گوناگون و در مناطق مختلف دارد نه تنها در کشور ما بلکه در بسیاری از کشورهای دیگر جهان در صدر کاربردهای اینترنت قرار گرفته و توجه افراد گوناگونی از ملیت های مختلف را به خود معطوف ساخته است.

سابقه چت در ایران با سابقه ورود اینترنت به کشور عجین شده است. سایت های معروف دنیای اینترنت با ارائه سرویس های چت امکان برقراری ارتباط افراد را در شبکه مجازی فراهم آورده اند. یاهو مسنجر (yahoo messenger)، گوگل تاک (google talk) و پالتاک (paltalk) از جمله نرم افزارهایی هستند که در این زمینه ارائه شده اند. البته با گسترش فناوری اطلاعات (IT) اکثر سایت ها دارای اتاق گفت و گو یا همان چت روم (chat room) های اختصاصی خود هستند.

در ایران هنوز چت روم اختصاصی معروف و بزرگی شکل نگرفته است، ولی کاربران ایرانی با استفاده از سرویس دهندگانی که معروف ترین آنها را نام بردیم از قابلیت های این پدیده فوق العاده، بهره می برند.

کاش می شد بسیاری از مسئولین ذی نفوذ و صاحب منصب کشوری و مدیران فرهنگی و پژوهشی را به پای میز رایانه کشاند و ساعتی از اوقات پر مشغله آنان را به آشنایی با چت اختصاص داد. و ای کاش مسئولین و رؤسای مراکز تحقیقی، پژوهشی و فرهنگی کشور با این قابلیت شگرف اینترنتی مانوس می شدند و آنگاه در تصمیماتشان در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات و کاربردها و آسیب های آن با دید و آگاهی بیشتری می نگرستند! کاش در زمینه چت گامی به موقع و آگاهانه برداشته و نوش داروی! بعد از مرگ سهراب نشود.

گرچه زودتر از اینها باید اقدامات مؤثری انجام می‌شد، اما از هم‌اینک نیز می‌توان شروع کرد و فردا چه بسا که خیلی دیر باشد.

در این مکتوبه مجال آن نیست که توضیح دهیم چه اقداماتی می‌توان برای بهره‌گیری از این دستاورد بشری در کشور انجام داد و یا اینکه بخواهیم روش چت کردن را در چند خط توضیح دهیم که خود جای مجالی دیگر می‌طلبد تا به طور مفصل به آن بپردازیم. اما، یک جمله می‌توان گفت و آن اینکه «آشنایی با چت و کاربردهای آن در این برهه زمانی برای بسیاری از مدیران تصمیم‌گیر یک الزام است.»

- چت؛ تهدید یا فرصت!

با یک نگاه گذرا به آسانی می‌توان دریافت که تمامی کاربردهای اینترنت بالاخص چت می‌تواند سودمند و مفید و یا مخرب و مضر باشد؛ همانند تمامی وسایل و ابزار موجود در اطرافمان که چت هم از آنها مستثنی نیست؛ و این بستگی به نوع و نحوه استفاده کاربر دارد. چت نیز یکی از قابلیت‌های اینترنت است که به طور وسیع در معرض استفاده جوانان قرار دارد و می‌تواند دارای پیامدهای مثبت و یا منفی باشد.

به منظور تشریح بهتر موضوع مطلب زیر برایم جالب آمد که:

عصر اطلاعات که در پیش رویمان قرار دارد، همچون بادهایی هستند که در حال وزیدن می‌باشند. برخی در برابر آن دیوار می‌سازند و برخی با آن همسو و هم‌جهت می‌شوند. آنها که در برابر این عصر دیوار می‌سازند بدین خاطر است که می‌خواهند خود را در برابر آن باد و طوفان در امان بدارند، اما بهتر است که در این عصر ما بجای دیوار ساختن بیاییم بادبانها را برافراشته و آسیاب‌های بادی بسازیم.^۲

آری، این روش همان تبدیل تهدید به فرصت است.^۳ عدم استفاده صحیح از فرصت نیز می‌تواند تهدید قلمداد گشته، فرصت‌ها را بسوزاند و معلوم نیست فرصت‌های از دست رفته دوباره بازگردند. با کلام نورانی امیر مؤمنان علیه‌السلام برای غنیمت شمردن فرصت همه آشنایی دارید:

الْفُرْصَةُ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ.^۴

فرصت‌ها چون ابر می‌گذرند.

پس وقت را از دست ندهیم و با برنامه‌ریزی و پشتیبانی همه جانبه از چت، این قابلیت بزرگ ارتباطی، و در واقع با از دست ندادن فرصت طلایی، بهترین استفاده‌ها را ببریم و با بادبانهای برافراشته آسیاب‌ها و نیروگاه‌های تولید انرژی را فعال سازیم. و الا همسویی با این باد و طوفان بسیاری از بهترین دستاوردهایمان را نیز خواهد برد و دیوار ساخته شده در برابر آن نیز قطعاً بر سرمان خراب خواهد شد.

رویکرد جوانان به چت!

طبق گزارش سایت "Internetworldstates.com" در فوریه سال ۲۰۰۵ میلادی آمار کاربران اینترنت در خاور میانه نزدیک به هفده و نیم میلیون نفر بوده و ایران با حدود ۵ میلیون نفر کاربر، در صدر استفاده‌کنندگان اینترنت در خاور میانه قرار داشته است. همین گزارش حاکی است که آمار کاربران ایرانی نسبت به دسامبر سال ۲۰۰۰ میلادی بالغ بر ۱۸۲۰ درصد رشد داشته است. حال که در سال ۲۰۰۸ میلادی هستیم، با رشد فزاینده کاربران اینترنتی در ایران قطعاً تعداد کاربران فعلی نسبت به آمار داد شده سه سال گذشته افزایش چشمگیری پیدا کرده است. هدف از مطرح کردن این موضوع، ارائه آمار دقیق راجع به کاربران اینترنت در ایران نیست؛ بلکه توجه به این نکته مهم است که اینترنت در ایران از رشد قابل توجهی برخوردار است و قالب استفاده‌کنندگان نیز جوانان و نوجوانان هستند و اکثر آنان نیز در محیط‌های چت پرسه زده و یا می‌زنند. امروزه «چت» به عنوان یکی از مسیرهای پیش روی جوانان و نوجوانان این مرز و بوم جای خود را به خوبی باز کرده است. پس نباید غافل شویم که دیر یا زود فرزندان، خواهران و برادران ما که حق استفاده از این تکنولوژی روز دنیا را دارند مسلماً سری به اتاق‌های چت خواهند زد و ما هستیم که باید به آنان خط مشی نشان دهیم که چگونه با آن رو به رو شوند و بهترین بهره‌ها را ببرند.

مراحل تجربیات اینترنتی

اگر بخواهیم اولین تجربیات عموم کاربران جوان و نوجوان اینترنت را به ترتیب بیان کنیم اغلب به نتیجه زیر می‌رسیم:

اول، جستجو (search) توسط یکی از سایت‌ها و موتورهای جستجو مانند گوگل (google.com).

دوم، درست کردن یک صندوق پست الکترونیکی (Email).

سوم، زیر و رو کردن سایت‌های مختلف دیگر.

چهارم، رو آوردن به چت. چت به دلایل کلی زیر یکی از پرطرفدارترین قابلیت‌های

اینترنت برای کاربران جوان و نوجوان محسوب می‌شود:

الف) قابلیت دسترسی آسان از منزل خود به کلیه نقاط دنیا در هر زمان دلخواه.

ب) جذابیت نامحدود بودن بی‌حد و مرز ارتباط با دیگر کاربران.

ج) کاربرد به جز هزینه اتصال (connect) به اینترنت هزینه دیگری پرداخت نمی‌کند.

د) ناشناس بودن کاربر در اتاق‌های عمومی و خصوصی چت.

ه) برقراری ارتباط مستقیم و زنده (on line) با کاربران دیگر بصورت نوشتاری، صوتی و

تصویری.

و) ارسال و دریافت پیام‌های غیر مستقیم (offline) با کاربران دیگر.

یک نکته برای خانواده‌ها

بدون تردید امروزه نمی‌توان خود را زندانی و محصور کرد و به سراغ اینترنت و کاربردهای آن نرفت، چرا که با سرعتی که رشد وسایل و ابزار ارتباطی دارند آنها به سراغ ما می‌آیند و ناخودآگاه در زندگی ما رسوخ خواهند کرد؛ بنابراین ناگزیریم با درایت، آگاهی و هوشیاری آن را به تسخیر بکشیم، نه اینکه آنها به تسخیرمان بکشند. بدین منظور باید با کاربردها و آسیب‌های آن آشنا شویم. پس آموزش و توجه فرزندانمان به استفاده صحیح و اصولی به مراتب از اهمیت بیشتری برخوردار می‌شود. قبل از آنکه هر یک از اعضای خانواده اقدام به اتصال به اینترنت کنند و به عبارت دیگر به وب‌گردی و یا چت پردازند و قبل از عادت به آن لازم است تا تک تک آنان بدانند و بفهمند که هنگام آن لاین شدن چه کارهایی باید و نباید انجام دهند و چگونه آماج آسیب‌های آن قرار نگیرند و همچنین چگونه بهترین استفاده را از هر اتصال ببرند. این امر میسر نیست مگر اینکه نکات ایمنی و مفید مربوطه را بدانیم و به آنان نیز گوشزد نماییم.

به دلیل محدودیت صفحات نمی‌توان در اینجا نکاتی در رابطه با حفاظت از فرزندان خود در استفاده از اینترنت را بیان کنیم ولی یادآور می‌شویم که نحوه ارتباط هر یک از سنین کودکی، نوجوانی و جوانی با مقوله اینترنت و قابلیت‌های آن من جمله چت متفاوت است و راهنمایی والدین برای هر یک از مقاطع سنی نیز باید متفاوت باشد. فلذا، در جای خود می‌توان بررسی‌های جداگانه‌ای در این خصوص صورت داد. گرچه برای مطالعه بیشتر در این زمینه می‌توانیم شما را به سایت www.cometnet.com راهنمایی کنیم.

کاربردهای چت

از آنچه تاکنون دنبال کردیم به واضح دریافتیم که بدون شک در دنیای کنونی دوری از اینترنت و قابلیت‌های آن من جمله چت اجتناب‌ناپذیر است و اینکه باید از این قابلیت دستاورد به سود اجتماع، خانواده و کاربر استفاده کرد نه مورد تهدید آن قرار گرفت.

در اینجا به ذکر چند نمونه از کاربردهای چت بسنده می‌کنیم و باقی را بر عهده خواننده گرامی می‌گذاریم. توضیح درباره هر یک از کاربردها را نیز به گفتاری دیگر با عنوان «کاربردهای چت» وامی‌گذاریم. و اینک نمونه‌هایی از کاربردهای چت:

۱. ارسال و دریافت متن (text)، عکس و فیلم شبیه به E.mail با این تفاوت که در چت ارتباط به صورت زنده انجام پذیر است.
۲. ارسال و دریافت پیام‌های تجاری، بازرگانی، تبلیغی و... به صورت آنلاین و آفلاین.
۳. امکان انواع مشاوره (حقوقی، قضایی، تجاری و...) بصورت آنلاین و آفلاین.
۴. پرسش و پاسخ دینی و رفع شبهات به صورت آنلاین و آفلاین.
۵. سخنرانی صوتی و تصویری به صورت زنده در اتاق‌های چت خصوصی و عمومی.
۶. ارسال پیام تبریک و تسلیت به فرد یا افراد مورد نظر.
۷. دید و بازدید خانوادگی (در صورت دوری فاصله مخصوصاً با خارج از کشور) به صورت آنلاین.
۸. امکان مباحثه طلاب، دانشجویان و دانش‌آموزان به صورت فرد به فرد یا گروهی.
۹. برگزاری کنفرانس (confrence) علمی، سیاسی، فرهنگی و... به صورت عمومی و خصوصی.

۱۰. برقراری ویدیو کنفرانس برای برگزاری جلسات گروهی به منظور حذف تردهای اضافی درون و بیرون شهری (جلوگیری از اتلاف وقت و کم کردن بار ترافیک).
  ۱۱. برگزاری دوره‌های آموزش خصوصی و عمومی مهارت‌های مختلف (رایانه، آشپزی، جغرافیا، زبان‌های خارجه و...).
  ۱۲. تبلیغات ارزان، آسان، فراگیر و سریع در کلیه موضوعات مخصوصاً تبلیغ سایت و بلاگ (با قرار دادن لینک مربوطه در اتاق‌های چت و ترفندهای ساده دیگر...).
  ۱۳. ارجاع آسان و سریع پتیرها (chater؛ استفاده کنندگان از چت) به بازدید از نشریات الکترونیکی، تازه‌های نشر و....
  ۱۴. یکی از آسان‌ترین راه‌ها برای آشنایی با اعتقادات، آداب و رسوم و دیدگاه‌های مردم دیگر در سراسر جهان برای محققان و پژوهشگران.
  ۱۵. آشنایی با پژوهشگران، اندیشمندان و محققان دیگر نقاط کشور و حتی سراسر جهان و تبادل نظر و اطلاعات.
  ۱۶. یکی از بهترین راه‌های نظر سنجی از افراد مختلف با کمترین هزینه و کمترین زمان ممکن.
  ۱۷. چت درمانی که از روش‌های نوین در روانپزشکی است و روز به روز در حال ترویج می‌باشد.
  ۱۸. کنترل از راه دور فرزندان با ارتباط مداوم با آنان حتی در خارج از کشور.
  ۱۹. پر کردن اوقات فراغت البته با کنترل، نظارت و هدف‌مندی.
- و صدها کاربرد مفید و سازنده دیگر که آدمی را مجاب می‌کنند تا به دلیل فقط یکی از کاربردهای فوق هم که شده، کمی با چت مأنوس شده، از این قابلیت و دستاورد بزرگ بشری غافل نشویم.

آسیب‌های چت

مسئله چت را می‌توان تیغ دو لبه‌ای دانست که هم در جهت مثبت و مفید و هم در جهت منفی و مضر عمل خواهد کرد و این بستگی دارد که چگونه از آن استفاده کنیم. تمام کاربردهای مثبتی که برای چت بیان شد، در جهت عکس آن نیز می‌تواند صادق باشد و باعث انحرافات مذهبی، اخلاقی، سیاسی و... گردد.

ارتباط مستقیم و زنده (online) در چت روم می‌تواند به ویژه برای کودکان و نوجوانان خطرناک باشد. زیرا، معمولاً مشخص کردن اینکه طرف دیگر گفتگو آدم درستی است یا نه تقریباً ناممکن و یا بسیار مشکل است؛ فرد به ظاهر ۱۳ ساله‌ای که در طرف دیگر تایپ می‌کند، ممکن است یک بزرگسال با مقاصد کاملاً سوء باشد. با آنکه نرم‌افزارهای نظارت اینترنتی مانند (Net Nanny و Quiet Eye) می‌توانند تا حدی به پدران و مادران کمک کنند که جلوی چنان تهدیداتی گرفته شود، اما هنوز هیچ راه‌حل نرم‌افزاری کاملی برای همه خانواده‌ها وجود ندارد.

موارد زیر، تنها فهرست برخی از آسیب‌های چت است که می‌تواند فرزندان و یا عموم کاربران را مورد تهدید جدی قرار دهد. گرچه باید یادآور شد که همیشه برای هر زهری یک پادزهر نیز وجود دارد و یا می‌توان پیدا نمود:

۱. آسیب رساندن عمومی به سخت‌افزار و نرم‌افزارهای طرف مقابل؛
۲. اعتیاد به چت؛
۳. دوستی‌های بدون مرز و ضابطه؛
۴. خطرناک‌تر از ماهواره، ویدیو و حتی فیلم‌های مستهجن و...؛
۵. قرار دادن فایل‌های مبتذل در دسترس عموم کاربران؛
۶. پخش اطلاعات خصوصی افراد بدون مجوز؛
۷. ناشناس بودن کاربران در اتاق‌های چت؛
۸. رفتارهای وقیحانه و بی‌ادبانه (pornography)؛

و نمونه‌های دیگری که در جای خود باید مطرح و بحث شود.

ذکر این موارد و نمونه‌های دیگر چیزی جز احساس مسئولیت بیشتر به مدیران ذی‌صلاح کشور نباید دست بدهد و اینها بار و وظیفه همه دست‌اندرکاران فرهنگی کشور را بیشتر و سنگین‌تر می‌کند. علاوه بر آن توجه ما را به اهمیت چت و در نهایت توجه به جوانان و نوجوانان اطرافمان وامی‌دارد تا با اتخاذ تصمیماتی صحیح و عاقلانه آنان را با حمایت مجدانه و مراقبت مشفقانه بیشتر به سر منزل مقصود رسانده تا جایی که هر یک از آنان، خود برای دیگری هادی و راهنما باشند.

نتیجه گیری:

۱. استفاده از اینترنت و آشنایی با کاربردهای آن - مثبت و منفی - به یک الزام تبدیل شده است؛
۲. چگونگی استفاده از چت باید برای مسئولین، خانواده‌ها و جوانان آموزش داده شود تا فرهنگ استفاده صحیح از آن رواج پیدا کند.
۳. «چت» با توجه به کاربردهای آن ابزاری است برای سهولت و پیشرفت زندگی بشری در بسیاری از ابعاد و به ویژه ابعاد مدیریتی.
۴. «چت» قابلیت‌هایی است که کاربری آن بسته به میزان آگاهی کاربر تغییر می‌کند.
۵. بسیاری از نیازهای مطالعاتی، سرگرمی، آموزشی و... از طریق چت قابل رفع است.
۶. دوستی‌های اینترنتی باید با ضابطه، کنترل شده و اصولی باشد تا نه تنها پیامدهای منفی و مخرب در پی نداشته باشد، بلکه مفید فایده هم قرار گیرد.
۷. هر دستاورد بشری به همراه خود تبعات مفید و مضرری به دنبال دارد که باید تهدیدات آن را شناخته و به فرصتی برای بهره‌وری بیشتر تبدیل کرد. چت نیز از این مقوله مستثنی نیست، و مسئولان و مدیران فرهنگی کشور بیش از پیش در این مورد وظیفه دارند.

پی‌نوشتها:

۱. فرهنگ معاصر، محمدرضا باطنی، چاپ دوم، سال ۱۳۷۴.
۲. مجله عصر فناوری اطلاعات، سال اول، شماره ۳، ص ۹.
۳. رئیس جمهور محترم، جناب آقای دکتر احمدی‌نژاد بارها در سخنان خود به این موضوع اشاره کرده‌اند.
۴. نهج البلاغه، حکمت ۲۱، ترجمه محمد دشتی، چاپ دوم، سال ۱۳۷۹.